

INHOUDSOPGAVE

Pagina 2
(meer)waarde uit water
Column Hay Koppers

Van Lijssel Transport droogt kalkkorrels onderweg

Pagina 3
Oasen werkt aan ongekend schoon drinkwater
Vernieuwing zuivering betekent ook andere reststromen

Financieel specialist Peter Fransman is de nieuwe commissaris

Pagina 4
Waternet: reststoffen zo hoogwaardig mogelijk inzetten
Struiviet als het groene fosfaat

AZ-Kalk van ECOstyle; bijproduct kalk blijft beschikbaar voor keten

De nieuwe AZ-Kalk is opgewerkt uit het bijproduct kalk uit de drinkwaterproductie. Voor de totale keten betekent dit een verbetering, zowel wat betreft energiegebruik als de CO₂-uitstoot. Ook hoeft er elders geen kalk meer te worden afgegraven; een besparing op primaire grondstoffen en het transport ervan. Bovendien blijft het landschap waar de kalk wordt afgegraven bewaard voor de volgende generatie.

De kalk is leverbaar in verpakkingen van 2, 5, 10 en 20 kilo

AZ-Kalk van ECOstyle op consumentenmarkt

Groei en bloei in de tuin dankzij drinkwaterkalk

Het eerste consumentenproduct uit drinkwaterreststoffen is een feit! Het bedrijf ECOstyle brengt de kalkkorrels van Reststoffenunie – verrijkt met micro-organismen – op de markt als bodemverbeteraar onder het bekende merk AZ-Kalk. Tuinliefhebbers gebruiken de kalkkorrels om de zuurgraad in de bodem te neutraliseren. En dat is goed voor gras en planten.

Leon van Hooff, commercieel manager van ECOstyle

"Het is wel een lange weg geweest", vertelt Leon van Hooff, commercieel manager van ECOstyle BV uit Appelscha. "We waren al langer op zoek naar een vervanger van de kalk die we gebruikten. Deze kwam namelijk uit kalkgroeves in Duitsland waarmee we de natuur daar veranderden. En dat past niet bij ons uitgangspunt dat we willen samenwerken met de natuur en deze niet willen verstoren. We waren bezig met een alternatief, maar dat bleek uiteindelijk niet haalbaar.

Op dat moment diende Reststoffenunie zich aan en leerden we de kalk van de drinkwaterbedrijven kennen." De rest is inmiddels geschiedenis, ook al waren er in de fase van productontwikkeling nog de nodige zaken te overwinnen.

Verbeterde formule

Van Hooff: "We hebben uitgebreid onderzocht hoe we de micro-organismen moesten toevoegen zodat ze zich goed zouden hechten aan de kalkkorrels. We kunnen ons geen risico's permitteren met ons merk. We zijn marktleider en zetten drieduizend ton kalk af. Daarom zijn we niet over een nacht ijs gegaan en hebben we zelf de kalk getest. Het nieuwe product is donkerder van kleur, heeft een langdurige werking en wordt afhankelijk van de

zuurgraad van de bodem sneller of langzamer opgenomen in de bodem. De voordelen zijn dat het gemakkelijk, stofvrij en het hele jaar te verwerken is. Bovendien verbeteren de micro-organismen die zijn toegevoegd de bodemstructuur. We hebben het product en de verpakking ook voorgelegd aan het consumentenpanel en introduceren het nu als een verbeterde formule."

Dit voorjaar is de kalk in de winkel verkrijgbaar

Eigen procedé

ECOstyle is een handelsonderneming; voor de productie en vervaardiging van de producten werkt zij samen met andere bedrijven. In het geval van de AZ-Kalk is dat met meststofproducent Culterra uit Workum. Speciaal voor de nieuwe kalk is een eigen procedé ontwikkeld om de speciale micro-organismen aan de korrels te laten hechten. De kalkkorrels worden bewerkt in het najaar, wanneer Culterra geen meststoffen produceert. Zo blijft de kalk gevrijwaard van verontreiniging door andere producten.

> [vervolg pagina 2](#)

[vervolg voorpagina >](#)

De kalkkorrels komen uit drie verschillende drinkwater-productielocaties. Vitens in Oldeholtpade in Friesland levert korrels waarvan de kleur en de grootte het uitgangspunt zijn geweest. Maar deze productielocatie levert slechts een beperkt deel van het totaal. Grote volumes korrels die zoveel mogelijk lijken op de Friese korrels komen van Oasen, van de waterproductielocaties in Lexmond en Langerak. Culterra produceert de kalk batchgewijs, terwijl de kalkkorrels continu vrijkomen. Om de tijd tussen vraag en aanbod te overbruggen, worden de korrels onder andere opgeslagen bij de transporteur van Culterra in Heeg. Daar ligt ook de verpakte AZ-Kalk op voorraad gereed voor uitlevering aan de gehele tuinvakhandel in Nederland.

Drieduizend ton puur reststof

De inzet van pure reststof past helemaal bij ECOstyle die op deze manier 3000 ton kalk niet hoeft te laten afgraven. Het ecologisch bewuste bedrijf zoekt voor alle producten naar de minst belastende verpakking en logistiek. Dat geldt ook voor de AZ-kalk. Het totale marketingconcept is daarop afgestemd bijvoorbeeld met de keuze voor de aard en hoeveelheid van het verpakkingsmateriaal. "Door vanaf het begin samen te werken met Culterra en Reststoffenunie bleek ook een optimale logistieke afstemming mogelijk", heeft Van Hooff ervaren. "We hebben dit als een ketenproject aangepakt door na te gaan wie van ons het beste in welke fase van de keten de beste oplossing kan bieden. Wanneer je het daar met elkaar over eens bent, dan kun je het zo gunstig mogelijk regelen. Zo zijn we tot een product gekomen met de minst mogelijke belasting van zowel de kosten als het milieu."

Innovatief familiebedrijf

ECOstyle levert uitsluitend milieuverantwoorde producten voor tuin en dier. Het merk staat voor natuurlijke tuinproducten zoals natuurlijke meststoffen en bodemverbeteraars, ecologisch verantwoorde gewasbescherming en turfrijke potgronden. Samenwerken met de natuur in plaats van verstoren van een delicaat evenwicht is het uitgangspunt. Er werken in totaal ongeveer 65 mensen waarvan rond 35 in de hoofdvestiging Appelscha. Daarnaast is het bedrijf actief in België, Denemarken en Oostenrijk. Het bedrijf is initiatiefnemer van een onderscheidend duurzaam werklandschap in Oosterwolde. Daar komt in 2014 het Ecommunitypark waar kennisoverdracht, milieu en innovatie bij elkaar komen.

RANDOM RESTSTOFFEN

Van Lijssel Transport droogt kalkkorrels onderweg

Van Lijssel Transport heeft een primeur: het bedrijf droogt kalkkorrels tijdens het transport. Hiervoor wordt de warmte die vrijkomt uit de uitlaatgassen gebruikt om korrels te drogen. Directeur André van Lijssel heeft inmiddels octrooi aangevraagd voor deze originele vinding.

Van Lijssel kwam op het idee toen hij hoorde dat de glasindustrie in Dongen behoefte had aan gedroogde kalkkorrels. "Ik dacht er eerst aan om droog- en opslagcapaciteit op ons eigen terrein in Den Bosch te maken omdat dat zo mooi aan de route ligt. Maar gaandeweg ontstond er een veel beter idee. Het transport van het noorden van Nederland naar Noord-Brabant duurt rond de drie uur. Waarom zouden we die tijd niet benutten om korrels te drogen?"

Warmte uit uitlaat benutten

Het bedrijf heeft een bestaande auto met een, zoals in de transportsector genoemde 'kipper-oplegger' laten ombouwen. Dit prototype heeft een dubbele bodem in de laadruimte die wel lucht en water doorlaat, maar niet de korrels. De warmte die vrijkomt met de uitlaatgassen wordt onder druk in de laadruimte gebracht. Vervolgens

wordt de warmte verspreid met een extra opgebouwde ventilator en door de korrels gevoerd. Voor de droogtechniek is een bedrijf ingeschakeld dat veel ervaring heeft met vochtverwijdering uit biomassa. Van Lijssel Transport heeft ondertussen een nieuwe vrachtwagen besteld waarin ook de warmte die vrijkomt bij de koeling van het koelwater gebruikt wordt in het droogproces.

Belangrijke milieuwinst

Momenteel gaat er dagelijks een vracht met korrels van noord naar zuid door ons land. Naar verwachting worden dit er meer. De voordelen van transport met dit droogvoertuig zijn dat het gewicht van de korrels afneemt waardoor de CO₂ uitstoot aanmerkelijk minder wordt. Bovendien hoeft de verwerkende industrie nu veel minder te stoken doordat ze drogere korrels aangeleverd krijgt. Energiebesparing op alle fronten dus.

REST NOG...

Column Hay Koppers

Als ik de Chinese horoscoop mag geloven wordt 2013 een spannend jaar. We zijn nog maar net gestart, maar de verwachting is nu al dat we onze ambities uit 2010, zoals vastgelegd in ons Ondernemingsplan, meer dan waar zullen maken. We geven als bedrijfstak al dertig procent minder uit aan operationele kosten, het aantal vervoerskilometers is met dertig procent teruggebracht en de netto-opbrengsten, uitgekeerd aan onze participanten, zijn in een jaar tijd verdrievoudigd tot bijna één miljoen euro! Misschien toeval dat het getal 3 zo vaak verschijnt?

(meer)waarde uit water

Is onze nieuwe *pay off* onder het logo u opgevallen? (Meer)waarde uit water. En dat is uiteraard niet zomaar gekozen. Het centrale thema voor de toekomst is 'waardecreatie', een centraal thema, waarbij we ons niet meer alleen richten op de drinkwaterbedrijven, maar op alle spelers in de waterketen. Waarde in de zin van *shareholders value*, maar ook uit het oogpunt van duurzaamheid, vanuit het besef van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De in de 80'er jaren aangevangen centrale (deel-) ontharding is mijn inziens een schoolvoorbeeld van maatschappelijk verantwoord of duurzaam ondernemen. Zachter water levert naast comfort belangrijke milieuvordelen op, zoals minder energieverbruik en besparing op wasmiddel. Maar ook het zuiveringsstap op rioolwaterzuiveringsinstallaties wordt minder met metalen vanuit het leidingnet belast. Naar het 'restproduct' onthardingskorrels is steeds vraag geweest, eerst vanuit de staalindustrie en nu anno 2013 ligt onthardingskalk kleurig verpakt als anorganische meststof bij de tuincentra.

Ook bij de Waterschappen staat verduurzaming hoog in het vaandel, wat onder meer heeft geresulteerd in het

concept 'Grondstoffenfabriek'. Water als bron van grondstoffen is toekomstvast! Binnen niet al te lange tijd zal fosfaat uit afvalwater verkrijgbaar zijn als probaat groeimiddel voor planten.

Recentelijk heb ik op een bijeenkomst van leden van de *Deutscher Verein des Gas- und Wasserfaches* het concept Reststoffenunie toegelicht met als titel '*Der Niederländische Weg*'. Enthousiaste reacties en aanvragen om toe te mogen treden als participant! Een opmerking is me bijgebleven: 'Er is nog een wereld te winnen'. En zo is het!

Kalkkorrels erkend als duurzame grondstof

Onlangs verkreeg Reststoffenunie voor de kalkkorrels het certificaat MRPI (Milieu Relevante Product Informatie). Afnemers van de kalkkorrels kunnen met dit certificaat (en de registratie hiervan in de nationale database) aantonen dat de kalk duurzame grondstof is. Dit is van belang bij aanbestedingen met 'Duurzame inkoop' als uitgangspunt. Bij dergelijke aanbestedingen mag men voor deze kalk een fictieve - gunstiger - prijsstelling hanteren. Dit vergroot de kans om bij de aanbesteding als laagste inschrijver naar voren te komen.

Vernieuwing zuivering betekent ook andere reststromen

Oasen werkt aan ongekend schoon drinkwater

Oasen werkt in Kamerik, op het zuiveringsstation De Hooge Boom, aan de drinkwatervoorziening van de toekomst. "Oasen gaat daar alle water volledig filtreren met membraantechniek en dat betekent ongekend schoon water. We hebben de kans deze nieuwe technologie in Kamerik uit te proberen omdat we daar aan een geheel nieuwe installatie toe zijn", vertelt programmamanager Arie Haasnoot. Eerst komen er proefopstellingen en een onderzoeksprogramma naar alle aspecten, zoals de reststromen.

Zuivering met membranen van de totale stroom water is volledig nieuw voor Oasen. Arie Haasnoot: "Elders werken we al wel met membranen en dan alleen voor deelstromen maar nog nooit voor de gehele zuivering. Oasen grijpt de kans aan om dit experiment uit te voeren omdat in Kamerik genoeg ruimte is én tijd. Daar kan de bestaande installatie met wat extra onderhoud tot 2020 de reguliere productie blijven draaien. Zo kunnen we uitproberen hoe we de techniek gaan inzetten terwijl de drinkwaterproductie doorgaat. Membraantechniek is een scheidingstechniek, maar dan zo fijn dat de filters alle stoffen tegenhouden. We willen proberen om in één keer naar schoon water te komen." Zuiveringsstation De Hooge Boom in Kamerik zuivert per jaar drie miljard liter oevergrondwater, grondwater uit de eerste zandlaag uit de oever van de Oude Rijn.

Spannend

Hoe dergelijk schoon water smaakt is nog onbekend. Het is nog niet eerder in Nederland gemaakt. Haasnoot: "De membranen kunnen alle stoffen tegenhouden, zoals chloride, medicijnresten, bestrijdingsmiddelen en eventuele voedingsresten die tot ongewenste bacteriëngroei kunnen leiden. Het idee is dat we die er allemaal in één stap uithalen. De membraantechniek bestaat al wel langer, maar deze vorm van membraanfiltratie begint nu pas betaalbaar te worden. Dit komt enerzijds doordat de prijs van membranen is gedaald. Anderzijds zijn de zuiveringen steeds verder uitgebreid met bijvoorbeeld kalkreactoren en actieve koolfilters. Door deze extra zuiveringstappen zijn de kosten toegenomen. Met membraanfiltratie zijn deze stappen allemaal niet meer nodig, net zo min als de zandfilters waarmee van oudsher wordt gezuiverd."

Aan schoon water moet nog een heel klein beetje kalk, magnesium en anorganische koolstofverbindingen worden toegevoegd. Het water moet namelijk een wettelijk bepaald minimum aan deze stoffen bevatten. "Hoe we deze stoffen gaan toevoegen en wat dat betekent voor de opslag is ook nog niet duidelijk", aldus de programmamanager.

Spannend hoe schoon water smaakt

Ook nieuwe reststroom

Haasnoot: "We beginnen het onderzoek met een paar procent van de normale productiecapaciteit. Daarna gaan we in een tussenfase een grotere installatie uitproberen. En met de ervaring en kennis daaruit laten we pas een ontwerp maken. Bij het onderzoek werken we samen met de Technische Universiteit van Delft. Als je kijkt naar reststoffen, dan gebeurt er bij membranen iets heel bijzonders, want er blijft een soort ingedikt grondwater over. Wat er vervolgens met dat ingedikte grondwater moet gebeuren is ook een punt dat opgelost moet worden en is onderdeel van het onderzoeksprogramma. Zo kunnen we de waterige reststroom gaan beluchten waardoor het ijzer neerslaat en er slib ontstaat. Maar mogelijk kan het ook in een andere vorm worden aangeleverd, afhankelijk van de bestemming. De ambitie is wel dat we iets maken dat duurzaam is, maar dat blijft nog wel zoeken. Het is goed om met Reststoffenunie in gesprek te gaan."

Arie Haasnoot laat zien hoe een membraanfilter eruit kan zien

Grote betrokkenheid

Het programma Kamerik gaat overigens verder dan alleen de nieuwe zuiveringsinstallatie. Het leidingnet, de communicatie met klanten en de ICT komen hierin ook aan bod. "We betrekken de medewerkers intensief bij deze innovatie en zijn begonnen om alle ideeën die binnen de organisatie leven naar boven te krijgen. Het is bijzonder te merken wat dit in beweging zet. Zo is er veel belangstelling om aan dit programma mee te werken, veel meer dan we hadden gehoopt. En dat is heel leuk om te zien. Dit is een kant van het proces dat minstens zo boeiend is als het technisch inhoudelijke proces", is de ervaring van Haasnoot, die erg blij is aan dit innovatieve programma leiding te geven.

Reststroom verdient alle aandacht

Volgens Reststoffenunie biedt nieuwbouw van een zuiveringsinstallatie kansen om vanaf het begin rekening te houden met de reststromen. Het gebruik van reststoffen en bijproducten en het voorkomen van eventuele verspilling daarvan zijn onderdeel van een optimale duurzaamheid. Afweging van milieueffecten en kosten van alle aspecten in een vroeg stadium maakt een integrale duurzame keuze mogelijk.

Financieel specialist Peter Fransman is de nieuwe commissaris

Peter Fransman, CFO (Chief Financial Officer) van Evides, is de nieuwe commissaris van Reststoffenunie. Fransman volgt Henk Ardesch op als vertegenwoordiger namens de aandeelhouders in de Raad van Commissarissen.

Peter Fransman krijgt binnen de Raad van Commissarissen de portefeuille van financiën, risicomanagement en interne organisatie.

Als commissaris houdt hij toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap. Met de komst van Peter Fransman in de Raad van Commissarissen is Reststoffenunie verzekerd van deskundig en degelijk financieel toezicht. Of het nu gaat om de beoordeling van de jaarrekening, de innovaties op de markt of het beheer van de financiële middelen. Hij ziet erop toe dat het bedrijf geen ongewenste risico's loopt.

Ervaring met de markt

De nieuwe commissaris houdt de financiële impact en risico's in de gaten. Fransman: "Na een aantal jaren waarin veel op orde is gebracht, is het nu tijd om een stap voorwaarts te zetten." Bij uitbreiding van productmarktcombinaties heeft Fransman eerst behoefte aan

"Goed kijken naar de financiële toekomst van Reststoffenunie en geen ongewenste risico's lopen."

antwoorden op de volgende vragen: Waar zijn we goed in? Hoe komt het dat we daar zo goed in zijn? Hoe kunnen we de opgebouwde expertise exploiteren en hoe kun je deze beschermen? "De uitdagingen liggen er. Ik zie dat het bedrijf steeds ondernemender wordt. Zo vind ik de investeringen die gedaan worden om producten zelf te gaan bewerken vernieuwend en interessant. Het kost geld, maar als je daarmee een markt aan je kunt binden, dan moet je daar serieus over nadenken. Het lijkt wel wat op hoe wij als Evides omgaan met onze industrieklanten. We hebben ervaring met de markt en hoe je daarin de risico's kunt afdichten." De nieuwe commissaris ziet ook mogelijkheden voor reststoffen uit afvalwater. De ervaring van Evides met een van de grotere afvalwaterzuiveringen van Nederland kan daarbij behulpzaam zijn.

Struviet als het groene fosfaat

Waternet: reststoffen zo hoogwaardig mogelijk inzetten

Een tijdje geleden raakten de leidingen verstopt bij de rioolwaterzuivering van Amsterdam West, de grootste slibverwerkingslocatie van alle waterschappen in Nederland. De veroorzakers waren grote brokkelige zandachtige stenen. Het bleken geen zandophopingen maar struviet te zijn; een kristal dat het schaarse en kostbare fosfaat bevat. Snel daarna ondernam Waternet actie voor het ontwikkelen van een grote installatie voor struvietwinning.

Eind dit jaar neemt Waternet, namens waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV), de installatie in gebruik die jaarlijks duizend ton struviet oplevert. Jacqueline de Danschutter, coördinator hergebruik grondstoffen bij Waternet, vertelt over de voordelen van struvietwinning en het belang van een goede vermarkting van waardevolle reststoffen. "De winning van struviet heeft eigenlijk alleen maar voordelen: de milieubelasting vermindert, we besparen jaarlijks rond vierhonderdduizend euro door minder schade aan centrifuges en pompen omdat er geen brokken meer ontstaan. Bovendien is het restant slib rond de drie procent droger en dat scheelt veel energie en

Voorkeur voor toepassing in herkenbare kringlopen

kosten als het nadien moet worden verbrand. Ook is het materiaal zelf van grote waarde", aldus De Danschutter, die uitlegt waarom. "Struviet bestaat onder andere uit fosfaat, de belangrijkste grondstof voor kunstmest. Daar komt bij dat fosfaat door het snel schaarser wordende erts steeds duurder wordt en dat het vaak uit minder politiek stabiele landen komt. Dus eigen herwonnen struviet maakt ons minder afhankelijk van de import van deze dure en schaarse grondstof."

Jacqueline de Danschutter met een brok ruw struviet dat in de leidingen is aangetroffen.

Meest optimaal

Jacqueline de Danschutter coördineert voor het hele watercyclusbedrijf alle kansen en projecten rond hergebruik van grondstoffen. Daardoor kent ze als geen ander de huidige en potentiële mogelijkheden. Cruciaal voor haar is de vraag 'waar worden de grondstoffen ingezet?' Zo is er een proef gedaan met de inzet van kalkkorrels uit het drinkwater voor de reiniging van rookgassen bij het Afvalenergiebedrijf Amsterdam. "Het is een mooie toepassing, maar het is de vraag of dit wel de meest optimale inzet van de kalkkorrels is. Een herwonnen 'groene' grondstof die onvermengd blijft en herkenbaar is, is veel waard. Een zakje 'zuiver' groen fosfaat bijvoorbeeld als natuurlijke tuinkunstmest uit de eigen rioolwaterzuiveringsinstallatie is daar een voorbeeld van. Op die manier is niet alleen de opbrengst beter, maar is het ook duidelijk waar het materiaal terecht komt. Als waterbedrijf hebben we een publieke taak met een maatschappelijke verantwoordelijkheid. We stimuleren dat onze (rest)stoffen zo hoogwaardig mogelijk terechtkomen en in herkenbare biologische en technische kringlopen."

Groen fosfaat

Struviet is officieel nog een afvalstof waarvoor een eenmalige tijdelijke vrijstelling is verkregen. Deze vrijstelling zorgt ervoor dat het voorlopig als grondstof geleverd mag worden aan ICL Fertilizers voor verwerking tot kunstmest. De Danschutter heeft een actieve rol bij de veranderingen die gaande zijn in de mestwetgeving voor Nederland en de Europese Unie. Ze is enthousiast over de inbreng die ze heeft via het Nutriëntenplatform bij het ketenakkoord Fosfaat. "Daar gaat het nu over de visie op de toekomstige Nederlandse mestwetgeving, waarbinnen struviet wellicht een nieuwe categorie wordt. Tegelijkertijd werkt de Europese Unie aan nieuwe regelgeving, de Fertilizer Directive." Als het nodig is weet ze daarbij juridisch en milieudeskundige bij Reststoffenuie Tom Trouwborst te vinden, die jarenlange ervaring heeft met de totstandkoming van wetgeving op het gebied van bijproducten.

Inzet van ervaring Reststoffenuie

"De reststoffen uit drinkwater lopen via Reststoffenuie", vertelt De Danschutter die ook actief is in de Grondstoffenfabriek, een samenwerkingsorganisatie van de waterschappen. Ze weet veel over stoffen uit afvalwater die in aanmerking komen voor hergebruik. "Er is bijvoorbeeld onderzoek gaande naar papierresten die als cellulose een veelbelovende reststof zijn. In de nabije

Struvietkristallen zoals die uit de installatie komen zijn direct geschikt als anorganische kunstmeststof

toekomst wordt het zelfs mogelijk om bioplastics te gaan produceren uit afvalwater, dat is pas 'verwaarden'. Verwaarden of valorisatie betekent in dit geval: het materiaal op de juiste markt weten te brengen en hiermee meerwaarde creëren. Dit is een essentiële en cruciale slag waar Reststoffenuie veel ervaring mee heeft. Die weet dat een technisch mooie toepassing en afnemer alleen niet voldoende zijn. De producten moeten ook geleverd mogen en kunnen worden in de gewenste kwaliteit en op de momenten dat de klant ze nodig heeft. En dat is nu aan de orde voor de grondstof struviet."

Te waardevol materiaal om op de grote hoop te gooien

Meer dan klimaatneutraal

De rioolwaterzuivering van watercyclusbedrijf Waternet staat in het Westelijke Havengebied pal naast het Afvalenergiebedrijf van de gemeente Amsterdam. Het slib van deze zuivering voor de stad Amsterdam plus dat van alle overige elf zuiveringen van waterschap AVG wordt op die locatie verzameld en vergist. Het geproduceerde biogas gaat naar het Afvalenergiebedrijf. Daar wordt het omgezet in elektriciteit en warmte die terugkomt als elektriciteit voor de zuivering en als warm water om de gistingstanks op 37°C te houden. De totale geproduceerde hoeveelheid energie is uiteindelijk groter dan het eigen verbruik; de rioolwaterzuivering is daarom meer dan klimaatneutraal te noemen.

Colofon

Redactie
Hay Koppers
Willy Brouwer, Brouwer Communicatie Projecten

Eindredactie en productie
Skrebbel Communicatie

Vormgeving
Melding ontwerp enzo

Fotografie
ECOstyle, Evides, Waternet en W. Brouwer

Redactieadres
Reststoffenuie Waterleidingbedrijven B.V.
Postbus 1072
3430 BB Nieuwegein
030 - 60 69 721
info@reststoffenuie.com

www.reststoffenuie.com